

УДК 007.304:323

СТРУГАЦЬКИЙ ВАСИЛЬ,

кандидат філософських наук, доцент

АГРЕСОРНИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ВПЛИВ НА МАСОВУ СВІДОМІСТЬ НА ТЛІ СХІДНОУКРАЇНСЬКОГО КОНФЛІКТУ. ПІДГОТОВКА ҐРУНТУ Й ПЕРШІ МІФИ

У статті автор досліджує спектр передумов успішності іноземного агресорного маніпулятивного впливу на масову свідомість, після чого частина громадян України стали інструментом у гібридній війні Російської Федерації проти України. Аналізуються перші політичні міфи, які передували мілітарній стадії війни.

Ключові слова: війна; маніпуляція свідомістю; політичний міф; аномізація; нігілізація; схизмогенез; ідентичність.

Постановка проблеми, її актуальність та стан дослідження. Сучасний військовий конфлікт на сході України, який координується й ведеться Російською Федерацією, з причин своєї нетиповості уможливорює нечистоплотну політико-публіцистичну та квазінаукову спекуляцію. Війна досі з різних причин і мотивацій офіційно не визнана як така сторонами і, зокрема, країною-агресором, що дозволяє когорті медіа-функціонерів, а також представникам гуманітарних царин знання досі артикулювати сентенції про її „громадянську” природу, „громадянський спротив” загрозам, що нібито надходять з інших земель України, керованих якоюсь інfernальною „хунтою”, якій протистоять сакралізовані „визволителі” тощо.

На жаль, для поширеної ортегівської „людини маси” із суро розсудочною мисленнєвою діяльністю така проста картина дійсно *видається істинною*, бо вона зручна й не вимагає додаткових розумових зусиль. У динамічному полівекторному інформаційному середовищі України, феномен якого лавиноподібно постав після повалення режиму В. Януковича, громадяни з редукованою раціональністю й відповідним примітивним світоглядом стали перед нездоланною проблемою - зважено оцінити політичну ситуацію і зорієнтуватися в ній. Звісно, вони були на це неспроможні, бо оцінювання зводиться ними до стигматизації. Їм простіше і зрозуміліше *споживати й бездумно відтворювати* спеціально створені шаблонні кліше. Інтелектуально деградована маса губиться, не прагне до самостійного пошуку інформації і тяжіє до засвоєння формул: „там - погані” (чужі), „тут - хороші” (ми, свої). Профан із вузьким інстинктивним світосприйняттям задовольняється подібними нехитрими орієнтирами, *вірить у них* і генерує відповідні полярні емоції. Скеровування такої маси за допомогою символів цієї віри, відповідних гасел та інших технологій дуже просте, що й було вчасно та майстерно здійснено.

Після Революції Гідності світоглядну оцінку їй прагнули дати і вітчизняні, і закордонні „люди маси”. Це був правильний і влучний момент для активізації інжинірингового впливу на їхню свідомість з боку держави-агресора. Хаотичний інформаційний простір був *швидко насичений* неправдивими інформаційними продуктами (міфами) для реалізації принципу *divide et impera*. Ця інформаційна агресія не могла не призвести до певного успіху принципу „поділяй” із відомими наслідка-

ми - підтримкою помітною частиною населення Криму, Донецької, Луганської, Харківської, Запорізької областей протиправних „референдумів”. Після інформаційної атаки розпочалася збройна стадія війни, яку підтримали громадяни України з технологічно зміненою свідомістю, що закріпила прищеплену віру в демонічну сутність української влади, „каральний” характер добровольчих батальйонів, ЗСУ тощо.

Тепер ми маємо велику соціальну проблему. *Інтелектуально збіднені, насичені штучно прищепленою ненавистю до всього українського люди виступають проти своєї держави*. Звісно, вони зазнали й продовжують зазнавати цілеспрямованого впливу інформаційно-технологічних засобів управління їхньою свідомістю, швидко піддалися цьому впливові, були ідеологічно оброблені в душі ненавистю до українства, озброєні й скеровані, а тепер складають одну із сил гібридної неоголошеної війни.

Відразу відмітимо, що це не дає підстав дефінувати військовий конфлікт як „громадянський”, бо технологічно зведені до примітивного агресивного реагування люди *не становлять самостійної свідомої політичної сили*. Вони - *інструмент*, яким уміло керують. Простіше: більшість із них бере участь у війні лише фізично, так би мовити, „роботизовано”. Думають за них і спрямовують їх маніпулятори - головні винуватці - як дистанційні, так і безпосередні керівники війни. Самостійне політичне мислення самих деградантів перебуває в мороці декількох штучних політичних міфів, якими воно просто жонглює.

Зрозуміло, що така картина спрощена, і тисячі пересічних ім'яреків з Горлівки чи Донецька, які зі зброєю в руках борються з „хунтою”, що існує лише в їхніх головах, після війни повинні бути визначені як державні зрадники, понести покарання відповідно до скоєних злочинів і, можливо, назавжди бути позбавлені громадянства України. Провина лежить не тільки на трансляторах технологічного впливу, але й на тих, хто добровільно спожив антидержавні дискурси. Якщо людина скільки-небудь мисляча, а так, априорі, є, то її допомога загарбникові - злочин. Але справа відплати - це справа майбутньої адресної конкретики. Вона не є предметом нашого поточного дослідження.

Метою нашої роботи, є *соціально-філософський аналіз ворожого технологічного впливу на масову свідомість, який призвів до появи всередині держави*

україноненависників, які зрадили ідею громадянства - з усіма наслідками цього в контексті війни Російської Федерації проти України.

Автор вважає за потрібне детальне препарування цього впливу, оскільки:

- інструментальне звучення свідомості людини, примітивізація її до афективного зоологічного реагування є злочином проти природи людини. Ці технології деградації використовують дві сутнісні родові якості людини - волю та розум, перетворюючи особистість на дикуна;

- деінтелектуалізуючий вплив призводить до набутих патологій свідомості широких верств населення, а тому є суспільно небезпечним. Шар індивідів, що їх мають, несумісний із нормальною картиною функціонування майбутнього суспільства України;

- усунення цієї соціальної патології після відновлення української влади на всіх її землях можливе лише при системному розумінні передумов, причин та природи „захворювання”. *Vene dignoscitur - bene curatur*. Отже, треба добре дослідити щоб потім добре „вилікувати”, запобігаючи новим проявам патології.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі завдання:

- війна, очевидно, мала стадію підготовки соціального ґрунту, який повинен був некритично сприйняти антидержавні ідеї. Тому нам потрібно виявити способи цієї підготовки українського суспільства до агресорного маніпулятивного впливу на нього;

- оскільки інформаційної атаки українофобських ЗМІ зазнали всі області України, а активна підтримка населенням зімітованих маріонеткових „референдумів” відбулася лише в Криму і в окремих районах сходу України, то це нас наштовхує на думку про більшу сприйнятливість до впливу мешканців саме цих регіонів. Тому ми намагатимемося виявити причини цього локального нонконформістського ставлення до всього українського й поблажливо-толерантне - до російського мешканців названих українських земель;

- початок мілітарної фази війни включав процес залучення українських громадян у незаконні збройні формування (НЗГ), який, після попередньої технологічної обробки їх свідомості, був добровільним. Тому ми ставимо задачу виявлення способів маніпулятивного впливу в контексті такого рекрутингу;

- тимчасова втрата Україною контролю над окремими районами Донецької і Луганської областей (ОРДЛО) супроводжується інформаційним впливом на свідомість їх мешканців. Очевидно, крім рекрутування найманців у НЗГ, цей вплив має на меті ряд цілей. Ми спробуємо їх виявити;

- інформаційний простір всієї України зазнавав і зазнає зараз потужного деструктивного інформаційного впливу з метою нівелювання підтримки населенням інститутів української влади (і так почасти не надто професійної в багатьох принципових питаннях політики, економіки, освіти, пропаганди тощо). Проте інформаційна агресія держави-ворога прагне зруйнувати українську владу в принципі. Таким чином, нас цікавитиме вирішення задачі - з'ясування того, як це робиться. Тобто ми намагатимемося виокремити безпосередні способи технологічного впливу на масову свідомість під час війни;

- зрозуміло, що Україна, особливо за підтримки міжнародних організацій, які її посилюють і постійно відчутно послаблюють державу-агресора, відновить територіальну цілісність. Тоді, з точки зору історії, ледь не миттєво, відбудеться ситуація з протилежним „зна-

ком”. Агресія припиниться, а „людина маси”, яка вже тривалий час є під впливом звичного й зручного для неї інформаційного програмування в руслі ідеї „Україна - ворог”, опиниться без звичної ідеологічної „накачки”. Громадяни потребуватимуть, так би мовити, майстерного „реабілітаційного” впливу, щоб бодай частина з них (звісно, не кримінальна) змогла стати активними суб'єктами українського та європейського культурного простору й відновити або започаткувати зародки раціонального мислення. Автор статті налаштований цілком оптимістично стосовно результатів такого впливу, але ставить собі задачу пошуку оптимальних його способів.

Об'єктно-предметне поле дослідження лежить на перетині багатьох царин гуманітарного знання: соціальної філософії, філософської антропології, герменевтики, соціології, соціальної психології, лінгвістики, психопатології, юриспруденції. Автор не може себе позиціонувати як компетентний фахівець з усіх цих наук, і тому пріоритетом для нас є соціально-філософські акценти, бо саме філософія має виражену критичну функцію, яка допоможе виявити й проартикулювати методи технологічного впливу на масову свідомість. За потреби враховуватися будуть також візії інших дисциплін.

Безпосереднім об'єктом дослідження виступатиме підготовка й сам системний технологічний вплив на масову свідомість, який країна-агресор - Російська Федерація (РФ) - застосовувала на різних етапах вторгнення в Україну.

Предметом слугуватиме різноманітна інформація щодо виявів такої підготовки й самого впливу, а саме: загальноцивілізаційні та локально-державні процеси, які відбувалися на критично-раціональних, культурно-ідентифікаційних орієнтирах українського суспільства; поширювані журналістами, політиками, державними діячами через ЗМІ специфічні поняття, гасла, вислови і т. ін. У ряді випадків аналізу піддаються статистичні дані, які висвітлюють маніпулятивні прояви тощо.

При цьому автор намагатиметься уникати публіцистичного викладу, дотримуючись неемоційних наукових обмежень, узагальнень, дефініцій тощо. Справа в тому, що різноманітної публіцистики на теми, дотичні до нашої, представлено доволі багато. Вона викликає полеміку й створює хаос в інфосфері, що для України політично небезпечно. Натомість, якщо ми зможемо суто науково викласти передумови, що створили ґрунт для деструктивного інжинірингового впливу на масову свідомість громадян України та виокремити ряд його принципів й ознак, то результати такого дослідження можуть бути корисними для „профілактики” - посилення критичної раціональності та патріотичності нашого суспільства.

Методологія роботи. Для дослідження названої проблеми будуть корисними принципи неупередженості, детермінізму - з урахуванням багатоаспектності наслідків у соціальному бутті, аргументованості й можливості верифікації отриманих результатів, а також їх системності. Методи, яким буде надаватися перевага: аналіз - як у загальному значенні, так і в значенні компарації або як контент-аналіз. Видається плідним методом герменевтичного тлумачення актуальної інформації, а також синтетично-узагальнювальний метод.

Виклад основного матеріалу. Насамперед потрібно визначитися з базовим поняттям - «маніпуляція масовою свідомістю». Цей термін багаторазово й усебічно висвітлений класиками гуманітаристики і загалом визначається як *майстерний (технологічний) духовно-психологічний вплив на особистість чи надіндивіду-*

альний об'єкт, прихований від адресата. До вчених, які препарували це поняття, у тому числі - у контексті інформаційної війни, належать десятки відомих персон: Е. Фромм, А. Грамші, М. Гайдеггер, Дж. Саймон, Х. Бейкер, К. Мангейм, Г. Маркузе, С. Московічі, Ю. Габермас, М. Мамардашвілі, Ж. Бодрійяр, П. Бурдьє, Ж. Дерріда, Г. Франке, Є. Доценко, Г. Шипова, С. Кара-Мурза [1-3].

Отже, успішний технологічний маніпулятивний вплив на верстви населення України створив ґрунт для збройного етапу агресії. Але що обумовило успішність цього впливу на Донбасі та в Криму?

Умоглядно припустимо, що цьому передувало створення тут відповідного сприятливого стану світоглядних орієнтацій у мас людей. Сприятливого для маніпуляторів, бо некритичні до себе та інформаційних потоків люди, схильні до некреативного споживачтва, засвоюють будь-яку ззовні нав'язану ідею чи міф і будуть жити в його ціннісних координатах.

Відтак, чи можна припустити, що український соціум перебував під фокусом якогось таємного деінтелектуалізуючого впливу, який був етапом підготовки до військової агресії? І чому на Донбасі та в Криму цей «промінь глупства» чомусь подіяв сильніше?

Очевидно, що таке припущення сумнівне, бо відразу був би наочним різкий контраст між ментальними здібностями громадян України та інших соціумів планети. Такого контрасту не спостерігається - принаймні авторові роботи невідомі факти психодіагностичного порівняння інтелектуальних здібностей українців та представників інших народів. Тобто ми, вітчизняні громадяни, у тому числі мешканці окупованих земель, тут принаймні не гірші за інших - у загальному розумовому плані.

Отже, справа не в «промінні». Відтак, цікаво зазначити, що у філософії і взагалі у гуманітаристиці спостерігається схильність когорти знаних авторів констатувати глобально-цивілізаційний вектор зниження у великих мас людей критичності мислення, креативності, яскравої самобутності. Послаблення мотивації до успіху, спрощення і «згладжування» індивідуальних рис, пріоритет пересічних людей на споживачтво давно турбує філософів і публіцистів. Актуальною темою ментально-культурне зубожіння мас є чи не з доби Ренесансу - згадаймо тут, скажімо, Дезідерія з його *Глупістю*, аналізованого в цьому контексті Дж. Свіфта з його *„уахоо“* [4-5], консервативізм Е. Бьорка, Ж.-М. Де-Местра, *„природну людину“* І. Канта чи протиставлення окремих *„Übermensch“* масовій *«звичайній людині»* у Ф. Ніцше.

Понад те, з кінця XIX сторіччя соціальні філософи й соціологи вже практично *одноставно* говорять про *глобальну тенденцію* соціумів культивувати не «елітарну» особистість, атрибутами якої є автономна моральність та критична раціональність, а лише індивіда - усереднену, інстинктивно керовану й здатну лише до споживання одиницю суспільства.

Г. Спенсер, аналізуючи процес еволюції суспільств, прямо вказував, що первісний їх вектор у численних країнах не подоланий і про настання цивілізованого суспільства говорить ще надто зарано. Більше того, у книзі «Досліди наукові, політичні й філософські» він прогнозував грандіозні військові конфлікти, спричинені «варварством, яке постійно підриває цивілізацію» [6].

Згаданий вище Х. Ортега-і-Гассет у «Повстанні мас» і «Дегуманізації мистецтва» пише про «серйозну кризу європейських народів та культури, найсерйознішу з можливих», «нарощувану стадність», «поділ суспільств на

масу і меншини обраних», «плебейство та гніт маси», про те, що «пріоритет людини взагалі без прикмет та особливостей, перетворився... на масове світовідчуття, на всезагальну установку» [7]. При цьому «людина маси» є тлом соціумів і домінує сьогодні в усіх класах, на всіх щаблях соціальної ієрархії.

Явище поширюваного усереднення й профанізації мислення й культури підтверджували, досліджували й намагалися прояснити також З. Фройд, Е. Фромм, теоретики соціального впливу Ф. Зімбардо, М. Ляйпе, С. Кара-Мурза, Д. Ольшанський [1-3, 8, 9] і багато інших представників гуманітарного знання.

Отже, у контексті аналізу нашої проблеми ми можемо констатувати те, що випускає з уваги більшість аналітиків причин східноукраїнського конфлікту.

На запитання чому саме український соціум став таким сприятливим тлом для іноземної інформаційної атаки, у них або немає відповіді, або є суто суб'єктивні і, почасти, спекулятивні судження щодо якоїсь «покірності» чи «холопства», які нібито вкорінені в менталітеті українців. Такі аналітики або упереджено брешуть, або, так би мовити, не бачать за деревами очевидного загальноцивілізаційного «лісу».

На противагу таким опініям ми наголошуємо, що, очевидно, практично *будь-яке сучасне* соціальне утворення - чи то локально-територіальний соціум українського Криму чи сходу, чи спільноти загальнодержавного масштабу (усе суспільство РФ), чи наднаціонального, наприклад, об'єднане європейське співтовариство - *потенційно готове й сприйнятливим до того, щоб стати об'єктом маніпулятивного впливу*. Такою є сучасна цивілізаційна реальність: більша частина людей планети готові до маніпуляції ними, і це не проблема суто України, тим паче окремих її регіонів.

Але, разом із цим, це перша вага передумова східноукраїнського конфлікту - українське суспільство загалом повністю вписується в загальноцивілізаційне тло профанізації культури й зубожіння раціональності. Тому воно було, на жаль, легко уражене спеціальними технологічними засобами.

Разом із цим, ґрунт для подальшої війни створювали не лише загальноцивілізаційні реалії. Соціальні інститути України, основною функцією яких була підтримка й розвиток раціональності, нормативності поведінки з точки зору суспільної моралі, релігії та права з часів здобуття незалежності, дедалі більше тяжіли до спотвореного стану - це типове для нестабільних соціумів.

Приклади, які підтверджують цю картину, цілком наочні: алкоголізація молоді, практична відсутність боротьби з наркоманією, слабка ефективність пенітенціарної системи, яка призводила до наводнення суспільства девіантними індивідами [10], поширення (навіть в освітніх закладах) мас-культури, яка культивує зоологічні потяги [11], відсутність комплексної державної пропаганди вітчизняної культури, комплексного педагогічного впливу на громадян і трансляція девіантної субкультури по радіо і TV.

Щодо вищої школи, то коло предметів, які б плекали раціональність, було різко звужене - досі дисципліни логіка, психологія і соціологія *не є обов'язковими* для вивчення (!). Це нонсенс - при формальній декларації вишів плекати «комплексно освічену й компетентну особистість» і дотримуватися «особистісно орієнтованої» освіти.

Усі ці ендогенні чинники потужно послаблювали інтелектуальні здібності, додатково примітивізували мотиваційно-потребове поле українського соціуму.

Щодо сходу України і Криму, то вони, як відомо, знаходилися під контролем проросійського політичного вектора, очолюваного В. Януковичем. Слабкість або просто бездіяльність правочинних організацій (МВС, СБУ, прокуратури) щодо запобігання руйнації суспільної моралі, подальшої деградації суспільства тут були наочніші, ніж будь-де по Україні. До цього додамо, що саме в Донецькій області кількість так званих «виправних» установ найвища по Україні й при амністуванні вони ледь не щорічно вливали в соціум тисячі людей, яких важко назвати «світочами духовності». Моральні орієнтири й висока інтелектуальність у них сумнівні. Ці суб'єкти, як відомо, організуючись, використовувалися для впливу на електоральні позиції, придушення протестних настроїв при несправедливому судочинстві тощо.

«На сході наразі панує соціальна аномія» - практично однаковий висновок фахових соціологів принаймні на початок 2014 року [12].

Цей хаос моральних еталонів, наростаюче беззаконня, як відомо з класики соціології, призводить до дезорієнтації індивідів і мас навіть у сфері найвиразніших культурних орієнтирів, а також до соціальних відхилень. Простіше кажучи, поняття «громадянин», «громадянський обов'язок», «Батьківщина», «патріотизм», «національна гідність», «честь», «відповідальність», «порядність», «чесність», «державна зрада» переставали бути цінностями й соціальними табу.

Отже, суспільна свідомість населення України тривалий час втрачала патріотичні (національно-ідентичні), критично-рефлексійні установки, правова свідомість і загальна моральність були вихолощені. Особливо помітними ці процеси були в регіонах, які перебували під ідеологічним впливом проросійських політиків. Суспільні тло мислення й саморефлексія перетворювалися на *tabula rasa*, на якій за допомогою спеціальної технології можна було «написати» нові, протиправні, антидержавні, колабораціоністські дискурси.

Це друга передумова успіху маніпулятивного впливу на масову свідомість частини мешканців України - цілеспрямована аномізація суспільства, особливо відчутна на її сході.

Власне, ця дія вже є маніпуляцією масовою свідомістю, бо є прихованим технологічним впливом. Реклама алкоголю й тютюну, безконтрольний його продаж і вживання, крайня слабкість боротьби з наркотизацією населення *при знанні наслідків цього*, відсутність пропаганди інтелектуальної, загальної та національної культури, поширення девіантної лексики, збіднення словникового запасу, фетишізація безсоромного, безтурботного життя зі світоглядною доміантою примітивного гедонізму й тваринної експресії не могли не знижувати IQ нації. Керівникам і фахівцям цього впливу про таке давно відомо. Але ж ніхто з політиків не говорив: «український народ, ми будемо цілеспрямовано тебе робити простим, дурнуваним і керованим, щоб досягти певних цілей». Робилося це приховано.

Правдоподібним припущенням нам вважається також те, що на спроможність до самостійного критичного мислення українського суспільства принаймні побічно впливали також *екологічний і міраційний* чинники. Промислові виробництва (а на Донбасі вони взагалі є типовими осередками урбанізації) були далекі від екологічних безпекових стандартів і просто отруювали народ, призводячи до генетичного та інтелектуального вродження [13-16]. Постійний «відтік мізків» ще більше погіршував цю ситуацію.

Крім аномізації, неабиякого значення, на думку кла-

сиків теорії маніпуляції свідомістю, мають поширювані в суспільстві *нігілістичні настрої*. Чи мали вони місце до початку мілітарної стадії війни - питання риторичне.

Зменшення й часто-густо багатомісячні затримки заробітної платні, постійна девальвація національної валюти, перешкоди в розвиткові бізнесу, нечесні вибори - ці явища тривалий час були взагалі типовими для України.

Але особливо безпросвітними часи стали саме за панування В. Януковича. Інформація про регулярні гігантські зовнішні валютні позики, погіршення стану економіки, рабоподібне положення робітників, наказове затягування цілих колективів до Партії регіонів і вояжування мобільних груп кримінальних елементів - з різною метою (рейдерські захоплення, виборчі «каруселі», «тітушки» тощо), обмеження прав і свобод, беззахисність громадян перед свавіллям чиновників, когорти податківців, прокурорів, злочинців (між якими типовим було мафіозне зрощення), згорання й так слабкого громадянського суспільства - ось лише видимі прояви соціального буття, яке не могло не призводити до зневіри та фрустрованості. Зазначимо, що останні місяці клептократії цього президента України були примітними особливою безкарністю «правоохоронців», спустошенням надій на офіційне визначення зовнішньополітичного вектора України, плюндруванням ідеї судочинства тощо.

На думку Ф. Ніцше, М. Гайдеґґера, В. Гейзенберга, яких цитує С. Кара-Мурза в посібнику «Маніпуляція свідомістю», нігілізм призводить до *заперечення* цінностей. У контексті нашого дослідження це дуже важливо, бо переводить хаос моральних норм (аномію) на новий щабель - на рівень їх заперечення. Іншими словами, визнавати себе громадянином України стало *соромно*. Це означало визнання себе безпорадним, розумним, освіченим, але бідним, говорило про автоматичну причетність до мафізованої олігархами держави, недоумкуватого президента й комічного прем'єр-міністра.

Отже, третья передумова, яка додатково призвела до стирання національних традиційних моральних установ - це *прогресуючий у масовій свідомості нігілізм*. Не дивно, що принаймні дводесятилітнє перебування в державі з деінтелектуалізованим і аномізованим суспільством, нарощування відчуття безвиході, релятивності всіх норм і цінностей призвело до заперечних дискурсів у масовій свідомості щодо *причетності* до такої держави й принаймні до байдужого ставлення до неї в ряді регіонів. Зрозуміло, що верстви населення, охоплені таким нігілізмом, стали особливо вразливими перед антиукраїнськими маніпулятивними технологіями.

Паралельно із цими соціально-депресивними явищами, які, тривало діючи, відбилися на ментальному зубожінні мас, в українському соціумі ледь не з часів здобуття незалежності потужно практикувалася нехитра, але дієва політична маніпуляція, деструктивна для держави й базована на самоідентифікаційному рефлексі («свій - чужий»), яка, можливо неумисно, стала потужною передумовою того процесу, який сьогодні називається «схизмогенез».

Це поняття, запропоноване в першій половині ХХ ст. міждисциплінарним англо-американським ученим Г. Бейтсоном, сьогодні детально аналізується в тому числі в контексті східноукраїнського конфлікту цілою когортою відомих вітчизняних авторів, серед яких слід назвати В. Фадєєва, Р. Додонова, В. Сковроця, Н. Черниша, О. Маланчук [17-20]. У простій конкретиці внутрішньо-

політичний схизмогенез, тобто практична реалізація принципу «поділяй і владарюй» зводився (і зводиться тепер) до того, що більшість вітчизняних політиків у пошуках свого електорату транслювали міф про поділ унітарної країни на нібито різко контрастні й внутрішньо гомогенні „схід” і „захід”. Основами цього виступали: нібито тяжіння цих контрастних частин України до різних цивілізаційних полюсів, різні акценти господарювання, різний ступінь жорстокості репресій за часів СРСР, різний клімат, ландшафт, пріоритет мови й багато іншого. При бездіяльності контролюючих органів, які повинні були б стримувати таких ідейних ворогів *унітарної держави*, політики спекулювали на цьому міфіві, надумуючи популярні, але неправдиві аргументи про „мовне питання”, хоча реальні факти говорять, що тут ні на які опозиційні частини Україна аж ніяк не поділяється [21]. Проте зазначимо, і це буде важливо для подальшої логіки, що за цією важливою самоідентифікаційною ознакою об’єктивно виявляються невеликі області (ряд районів) із традиційною російськомовною орієнтацією - це найбільш урбанізована промислова частина Донбасу, яка нині дефінується як ОРДЛО [22].

Отже, за довоєнних часів, політики небезпечно поділяли країну відповідно до дихотомічного міфу. Тут ми вбачаємо *четверту передумову*, яка полегшила агресорний маніпулятивний вплив - *ендогенні схизмогенетичні намагання помітної частини політикуму*.

У контексті цієї передумови поширеними серед політичних персон були не менш небезпечні, ніж міф про схід та захід, так звані «ігри з ідентичностями». Посилаючись на В. Б. Фадєєва, професор Р. О. Додонов у своїй монографії «Конфлікт на Сході України у дзеркалі соціально-філософської рефлексії» пише так: «Йдеться про претензії на владу на основі існуючих ідентичностей (національної, регіональної, релігійної тощо)... Втім, подібна вкоріненість часто-густо є досить умовною, виявляючись насправді лише результатом небеззаперечних історичних реконструкцій, здійснених політично заангажованими інтелектуалами» [17].

Ці «заангажовані інтелектуали» роками намагалися теоретично обґрунтувати тяжіння мешканців Донбасу (і так званого «сходу України») до російського «цивілізаційного центру».

Саме із цього етапу логіки нашого викладу ми вже можемо говорити не про передумови, які полегшили технологічну маніпуляцію масовою свідомістю, а про сам агресорний іноземний вплив, оскільки його здійснювали (і здійснюють) громадяни Російської Федерації та їхні наймити.

Першим вектором цього впливу, ворожого до унітарної України, очевидно, є *екзогенні схизмогенетичні намагання*.

Російські політики високого рангу, наприклад, директор Інституту країн СНД, відомий депутат Державної думи Росії К. Затулін протягом останнього десятиліття безперешкодно вояжував Україною, пропагуючи ідеї «руського міра», федералізації України, захисту «рускоязычних», «соотечественников» тощо.

Він здійснював своєрідне вербування прихильників цих ідей в українському інтелектуальному середовищі. Його креатурою зокрема, є харківський історик В. Корнілов, який позиціонується як директор українського філіалу Інституту країн СНД. У 2013 році він публікував у Харкові опус «Донецко-Криворожская республика: расстрелянная мечта», у якому загалом намагався довести, що:

- Україна ніколи не матиме етнічного національного характеру;

- наша держава ніколи не буде відділятися від Російської Федерації;

- Україна повинна бути федерацією, до складу якої повинна входити так звана «Донецько-Криворізька республіка» [23].

Яскравим прикладом російського ідеологічного впливу є також постаті політолога О. Бородая (сина відомого московського філософа Ю. Бородая), який у 2014 році став «генеральним радником голови ради міністрів ДНР». Відомими є його тези про необхідність розміщення російських військових баз на території Східної України, утворення на території ОРДЛО якоїсь єдиної держави і т. ін.

З донецького середовища вийшли менш масштабні ідеологи федералізації, «Новоросії», «руського міра» К. Черкашин, Д. Муза, М. Рогозін, А. Коновалов та інші.

Безкарно підтримувалася й пропагувалася ця вервечка антидержавних ідей вітчизняними, але проросійськими політиками, насамперед, тієї партії, яка підгорнула під свій політичний та адміністративний контроль як мінімум Донецьку й Луганську області і чий лідер та його найближчі посіпаки переховуються саме в РФ [24].

Простіше кажучи, особи, які мали контроль над ЗМІ й потужно впливали на громадську (у тому числі наукову) думку, *задовго до війни* почали прищеплювати масам і України, і РФ деструктивні щодо державності міфи про «традиційність федерального устрою України», «особливу донбаську ідентичність», якісно відмінну від українського тла. Мало того, одіозні політичні діячі РФ, проросійські депутати Верховної Ради відкрито збирали з’їзди, на порядку денному яких прямо була зазначена мета «перегляду історичного минулого» [25].

Міфотворчість набирала обертів. Але деякі базові спекулятивні міфи не змогли вкоренитися в масовій свідомості. Це сталося тому, що, по-перше, указаний вище прогресуючий у масах нігілізм заперечував не лише традиційні, але й нав’ювані технологіями ідеї, а по-друге, дослідники вітчизняної архетипіки, наприклад, Г. Куромія, указують, що вона не контрастна до загальноукраїнської. У ній просто більше виражені динамічні «козацькі», свободолобні, працьовиті, героїчні типажі «Дикого поля» [26, 27].

Погоджувалася з Г. Куромією і велика когорта вітчизняних дослідників теми ідентичності, до яких слід віднести, зокрема, Г. Коржова, Я. Паська, І. Паська, В. С. Білецького, Я. Грицака, О. Міхеїву, В. Романька, В. Оліфіренка, В. Пірка [28-33]. Вони сукупно аргументовано доводили, що «в середовищі місцевої еліти так і не сформувалися чіткі уявлення про донбаську регіональну ідентичність. Істотний інтелектуальний потенціал регіону і яскраво виражене в середовищі місцевої правлячої еліти прагнення до більшої самостійності не змогли створити цілісного інтелектуального продукту ідеологічного або міфологічного характеру, здатного всебічно обґрунтувати претензії Донбасу на автономію. Доктрина федералізму... не отримала того рівня підтримки в масовій свідомості, на який розраховує місцевий політичний клас. Бракує і міцних соціальних зв’язків, побудованих на почутті приналежності до регіону, на загальних традиціях, історії, міфах і героях» [28].

Г. О. Коржов, І. Т. Пасько і Я. І. Пасько в роботі [29] доходять висновку, що соціальна конкретика сформувала «типаж мешканця краю - образ заробітчанина, людини, що не має власної історії і традиції, сталих гуманістичних цінностей, особи, що була налаштована ставити матеріальні цінності понад ідеальні та духовні, що значною мірою викривленими настановами ство-

рює навколо себе певну маргінальну культуру...». За значимо, що ця їх теза додатково підтверджує нашу гіпотезу про аномізацію суспільства.

Отже, політичні міфи про «природність» федеративного устрою України та якусь особливу «донбаську ідентичність» вкорінені й розвинені не були.

Разом із цим, спираючись вже на об'єктивну багатонаціональність і традиційність в окремих районах Донецької та Луганської областей та в Криму російської мови *спілкування*, політики та мас-медіа із часів клептократії В. Януковича активно просували у свідомість маси *альтернативний (підстрахувальний) міф*, який все ж таки знайшов свого прихильника в інтелектуально збідненого адресата.

Цей міф простіший за ідеологему про «донбаський народ» - це міф про «російськість». Він відомий під варіантами «Донбасская Русь», «Донбасс - русская земля» і хоч якось апелює до реальності.

Некритичний розсудок маси не помітив простої пастки - проголошуване політиками поняття «русскоязычный регион» насправді повинне звучати як «многоязычный русскийговорящий регион». Хоча ні про який «регіон» уже не йдеться - виходячи з даних соціології [21, 22], є окремі урбанізовані райони, в яких російська мова є зручною для життєвого спілкування в мультинаціональному середовищі.

Цей міф, невідомо швидко розвинений до ідеї про так звану «Донецьку народну республіку» як частину *рах russica*, легітимізував у заздалегідь підготовленій для цього масовій свідомості сотень тисяч мешканців східних областей ідею правомірності фактично злочинного антидержавного заклоту - так званого «референдуму». Із цього почалося широке втілення міфу в матеріальній реальності - численні імітаційні «державотворчі» процеси, які відбуваються сьогодні в ОРДЛО. Додамо до цього деякий фактаж. Прямих посилань на «Донецьку народну республіку» у просторі Internet на тепер близько 300 тисяч, «Донбасская Русь» - близько 6 тисяч, «Донбасс - русская земля» - близько 3 тисяч, «Новороссия» - понад 800 тисяч. Тобто цей міф «живий». Технологічно й організаційно він підтримується ще з 2005 року.

Другим синхронним вектором інформаційної агресії, очевидно, є динамічно розгорнута російськими і проросійськими ЗМІ кампанія проти подій, які відомі під назвою «Революції Гідності».

Ця діяльність фактично зводилася до дезінформації і дискредитації як сотень тисяч мітингуючих, так і їхніх лідерів. При цьому спостерігалася *фільтрація інформації, її спотворення*, а також *явище технологічного словотворення*, відоме як оруеллівський «новояз» або «псування мови» (за С. Кара-Мурзою).

У масову свідомість мешканців віддалених від Києва областей практично не допускалася інформація про мотиви мітингарів і причини виникнення Революції Гідності - зрвання 21 листопада 2013 року підписання угоди про євроінтеграцію, надмірне зосередження влади в руках В.Януковича та оточуючих мафіозних груп, різке обмеження громадянських свобод на російський кшталт, побиття студентів 30 листопада того ж року та інше.

Натомість маніпулятивною пропагандою протестуючі маси характеризувалися загалом як наймане за гроші США збіговисько безробітних безхатченків і ледарів в основному із західних районів України, де нібито жити неможливо з причини тотальної розрухи. Мотиви революціонерів маніпуляторами також подавалися

викривлено або стигматизувалися лайливо й категорично, скажімо, відносно загиблих «Небесної сотні» поширеними серед пропагандистів «русского міра» були фрази на кшталт «небесна скотня» і ще гірші.

Творці й поширювачі дискредитаційного «новоязу» загалом дотримувалися таких головних векторів:

- висміювання розумових якостей мітингуючих («майдауни», «майданути»);

- нецензурного (генітально-фізіологічного) нарікання як самих мітингарів, так і їхніх лідерів;

- блазнювання з професійного фаху, освіти, національного, етнічного походження лідерів Революції Гідності, їхнього віросповідання або їхніх прізвищ (О. Турчинова, Ю. Луценка, П. Порошенка, В. Кличка, А. Яценюка та інших);

- профанізації й спотвореного кепкування зі звучання ряду слів («свідоміти», «поцреоти», «гейропа», «правосеки» тощо).

До цього додавалася багатократна дезінформація про те, як маси протестуючих нібито всіляко нападають (спляють, по-звірячому знущаються, б'ють цепами) на захисників режиму В. Януковича - «хлопчиків з Донбасу» (адміністративно організовану кримінально-подібну когорту), «правотворчий» підрозділ «Беркут», інших «безневинних» представників МВС.

Як відомо і багатократно досліджено, для цієї дезінформації спеціально наймалися актори, які грали ролі «міліцейських матерів» та ін., переодягалися в цивільне так звані «представники правопорядку», здійснювалася фальсифікація відео, доставлялися спецпідрозділи з РФ, масово поширювалися *чутки*.

Третій вектор інформаційної атаки поширювався здебільшого шляхом потужного каналу дезінформації - саме чуток. Загалом його можна означити як *міф про «Вони вже до нас ідуть»*.

Як ми добре пам'ятаємо, сходом України і Кримом за допомогою цих специфічних вербальних повідомлень, які при дефіциті інформації, особливо істинної, мають велику цінність, передавалися панічно забарвлені легенди (складові міфу) про те, що тисячі чи десятки тисяч «западенців», «правосеків», «майданутих», «бандерівців» тощо їдуть поїздами («ешелонами») до Луганська, Донецька, Сімферополя, інших «руських» міст для того, щоб насадити «бандерівщину», провести насильницьку і тотальну українізацію, перевіряти всіх на знання української мови й карати за незнання. І вони ось-ось будуть тут.

Оскільки ЗМІ, переважно, перебували під контролем посіпака проросійського кримінального диктатора, то про істинні обставини й динаміку Революції Гідності розлогої інформації практично не було. Натомість названі чулки поширювалися дифузною аудиторією безперешкодно, призводячи критично мислячих людей до гомеричного реготу, а масу раціонально спрощених аномізованих індивідів з відсутньою чи стертою українською національною свідомістю - до паніки.

Ураховуючи синергетичний ефект синхронно діючих причин та передумов, стає зрозумілим факт «перепрограмування» великої частини громадян України - і не лише на її сході чи в Криму.

Доволі скоро, адже від початку Революції до початку мілітарної стадії війни пройшло лише три місяці (30 листопада 2013 року - 27 лютого 2014 року), перебуваючи під час цього терміну під постійною маніпулятивною атакою, частина мешканців східних областей і Криму сприйняла російські війська як визволителів, приєдналася до них і зараз в якості інструменту бере

участь у гібридній війні. Це не дивно й цілком законо-
мірно, особливо з урахуванням того, що передумови для
цієї, по суті, масової державної зради, формувалися ро-
ками й десятиліттями.

Підсумовуючи викладене вище, можна констатувати
виконання двох поставлених задач. **Висновки** цієї
статті такі:

1. Стадія підготовки соціального ґрунту - кроскласо-
вої верстви населення України, яка некритично сприй-
няла антидержавні ідеї, полягала у впливові на її
свідомість, мотиваційну й самоідентифікаційну сферу
таких чотирьох соціально-депресорних і дезінтегрую-
чих соціальних тло держави чинників:

- процесу деінтелектуалізації, послаблення критич-
ної функції мислення, креативності та зрілих якостей
особистості, який діє глобально;

- аномізації українського соціуму з акцентом утво-
рення хаосу моральних, релігійних і правових норма-
тивів саме на сході України;

- нігілізація вітчизняного суспільства, яка призвела
до протестного ставлення верств населення до назва-
них взірців, сорому стосовно причетності до українсь-
кої держави, стирання національної ідентичності;

- ендогенних схизмогенетичних прагнень політику-
му, які за допомогою політичної міфотворчості додат-
ково послабляли загальноукраїнський ідентифіка-
ційний дискурс у свідомості громадян України, особли-
во її східної частини.

2. Гібридна війна на сході України мала тривалий
домілітарний етап, який полягав в агресорному впли-
вові проросійських агентів - параінтелектуальних, по-
літичних, медійних та інших функціонерів, які реалізу-
вали три вектори інформаційної атаки, а саме:

- екзогенний схизмогенез шляхом створення інфор-
маційних, зокрема, квазінаукових міфологічних про-
дуктів для нав'ювання частині України ідеї про її тяжін-
ня до російського "цивілізаційного центру" й колабора-
ційністських дискурсів;

- дискредитаційна діяльність проти соціальних за-
ворушень, які повалили проросійський клептократич-
ний режим В. Януковича. Відтак існував потужний
різноплановий технологічний продукт, який висвітлю-
вав "Революцію Гідності" у винятково негативних акцен-
тах - як заколот фашистів, націоналістів, збоченців тощо;

- призведення проросійсько орієнтованих (або пе-
реорієнтованих) громадян України до панічних настроїв
шляхом цілеспрямовано поширюваних чуток про вига-
дану небезпеку з боку легіонів націоналістів, які нібито
будуть карати всіх інакомислячих, встановлюючи фа-
шистський соціальний лад у Криму та на сході.

Наші наступні дослідження стосуватимуться техно-
логічних аспектів агресорного маніпулятивного впливу
на свідомість мас громадян України під час мілітарної
стадії конфлікту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фрейд З. Я и Оно. По ту сторону принципа удовольствия / Зигмунд Фрейд. - М. : АСТ, 2007. - 160 с.
2. Фромм Э. Бегство от свободы. Человек для себя / Э. Фромм. - М. : АСТ, 2006. - 517 с.
3. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием / Сергей Кара-Мурза. - М. : Эксмо, 2005. - 832 с.
4. Білецький В. Соціально-філософські мотиви у творах Джонатана Свіфта. Аналогії / Віталій Білецький // Вісник ДонНУ. Серія Б : Гуманітарні науки. - 2014. - № 1/2. - С. 385-390.
5. Білецький В. В. Публіцистика Джонатана Свіфта. Філософська сатира і соціально-політичні погляди / Віталій Білець-

кий // Вісник ДонНУ. Серія Б : Гуманітарні науки. - 2015. - № 1. - С. 332-336.

6. Спенсер Герберт. Опыты научные, политические и философские / Герберт Спенсер. - Мн. : Современный литератор, 1999. - 1408 с.

7. Ортега-и-Гассет Х. Восстание масс: Сб. / Х. Ортега-и-Гассет ; [пер. с исп.]. - М. : ООО Изд-во АСТ, 2002. - 503 с.

8. Ольшанский Д. В. Психология масс / Д. В. Ольшанский. - СПб. : Питер, 2002. - 368 с.

9. Зимбардо Ф. Социальное влияние / Ф. Зимбардо, М. Ляйпе. - СПб. : Питер, 2000. - 448 с.

10. Білецький В. Дослідження пенітенціарного психолога / Віталій Білецький. - Донецьк : Східн. вид. дім, 2005. - 40 с.

11. Білецький В. В. Вияви соціальних технологій у засобах масової інформації (на прикладі недержавних регіональних радіостанцій) / В. В. Білецький // Соціологія управління : зб. наук. праць ДонДУУ. - Т. VIII. Вип. 3 (80). - Серія "Спеціальні та галузеві соціології". - Донецьк : ДонДУУ, 2007. - С. 163-170.

12. Шклярська О. Вибори в Україні: мотиви виборців. Інтернет-видання "Ракурс" 22.05.2014 [Електронний ресурс] / О. Шклярська. - Режим доступу : <http://ua.racurs.org/536-vyboru-v-ukrayini-chym-motyvuutsya-vyborci1>.

13. Донбасс вымирает в восемь раз быстрее Галичины [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://censor.net.ua/resonance/2658/donbass_vymiraet_v_vosem_raz_bystree_galichiny_kommentarii.

14. Экология: детей надо спасать [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.0624.com.ua/home/actual/4006-ekologiya-detey-nado-spasat>.

15. Экологический кризис Донбасса как промышленного района Украины [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://refer.in.ua/major/233/48082/>.

16. Богуславская В. Г. Донбасская национальная академия строительства и архитектуры, Украина. Экологизация как социальный процесс [Електронний ресурс] / В. Г. Богуславская, О. А. Виниченко, А. В. Антончук, А.О. Роговская. - Режим доступу : http://www.rusnauka.com/28_OINXXI_2010/Ecologia/71854.doc.htm.

17. Додонов Р. О. Конфлікт на сході України у дзеркалі соціально-філософської рефлексії : [монографія] / Р. О. Додонов. - Вінниця : Ніланд ЛТД, 2016. - 246 с.

18. Фадеев В. Б. От различия к схизмогенезу: о социокультурных предпосылках украинского кризиса / В. Б. Фадеев, Д. Р. Кобалия // Звіт з науково-дослідної роботи 3/2 "Витоки і динаміка східноукраїнського конфлікту". - К. : Український інститут стратегій глобального розвитку та адаптації, 2015. - С. 24-94.

19. Скворець В. О. Внутрішні передумови формування цивілізаційного конфлікту в Україні / В. О. Скворець // Схід. - № 2 (134), спецвипуск, лютий 2015. - С. 104.

20. Черниш Н. Динаміка ідентичностей мешканців Львова і Донецька: компаративний аналіз / Н. Черниш, О. Маланчук / Україна модерна. Спеціальний випуск. Львів-Донецьк : соціальні ідентичності в сучасній Україні. - К.-Львів : Критика, 2007. - С. 90.

21. Дротенко В. Етнічно-мовний розкол України на Схід і Захід і міф. - "Спільнобачення", 26.02.2014 [Електронний ресурс] / В. Дротенко. - Режим доступу : <http://spilnotv.com/archives/13926>.

22. Семків В. Почути інший Донбас [Електронний ресурс] / В. Семків, О. Друль // Збруч. - 20.05.2014. - Режим доступу : <http://zbruc.eu/node/22554>.

23. Корнилов В. Донецько-Криворожская республика: расстрелянная мечта / В. Корнилов. - Харьков : Фолио, 2011. - 159 с.

24. Інститут країн СНД допускає федералізацію України

[Електронний ресурс] // Інтернет-видання "Новини Newsru.ua". - Режим доступу : <http://newsru.ua/ukraine/15oct2010/zatul.html>.

25. З'їзд у Северодонецьку [Електронний ресурс] // Інтернет-видання "Новини Newsru.ua". - Режим доступу : <http://newsru.ua/ukraine/01mar2008/sjezd.html>.

26. Куромія Х. Зрозуміти Донбас : [монографія] / Хіроакі Куромія. - К. : Дух і літера, 2015. - 142 с.

27. Куромія Гіроакі. Свобода і терор у Донбасі. Українсько-російське прикордоння, 1870 - 1990-ті роки [Електронний ресурс] / Гіроакі Куромія. - Режим доступу : <http://1576.ua/books/2563>.

28. Коржов Г. Региональная идентичность Донбасса [Електронний ресурс] / Г. Коржов // Социология: теория, методы, маркетинг. - 2006. - № 4. - С. 38-51. - Режим доступу : http://i-soc.com.ua/journal/04_Korzhev.pdf.

29. Пасько І. Плавильний басейн донецької ідентичності /

І. Пасько, Я. Пасько, Г. Коржов // Критика : часопис. - 2006. - Число 9 (107). - С. 2-5.

30. Білецький В. С. Схід України в інтегративних процесах сучасного державотворення [Електронний ресурс] / В. С. Білецький. - Донецьк : Східн. вид. дім, 2005. - 28 с. - Режим доступу : http://www.experts.in.ua/baza/doc/download/ukraine_integration.pdf.

31. Грицак Я. Й. Нація створюється з досвіду співіснування [Електронний ресурс] / Я. Й. Грицак. - Режим доступу : http://vgolos.com.ua/articles/yaroslav_grytsak_natsiya_stvoryuietsya_z_dosvidu_spivisnuvannya_101002.html?print.

32. Грицак Я. Й. Історія двох міст: Львів і Донецьк у порівняльній перспективі / Я. Й. Грицак // Україна модерна. Спеціальний випуск. - № 12 (2). - 2007. - С. 27-60.

33. Міхєєва О. К. Як формувалась регіональна ідентичність Донбасу [Електронний ресурс] / О. К. Міхєєва // Українська правда. - 12 червня 2016. - Режим доступу : <http://www.istpravda.com.ua/articles/2014/12/11/146063/>.

Стругацкий Василий,

кандидат философских наук, доцент

АГРЕССОРНОЕ ТЕХНОЛОГИЧЕСКОЕ ВЛИЯНИЕ НА МАССОВОЕ СОЗНАНИЕ НА ФОНЕ ВОСТОЧНОУКРАИНСКОГО КОНФЛИКТА. ПОДГОТОВКА ПОЧВЫ И ПЕРВЫЕ МИФЫ

В статье автор исследует спектр предпосылок успешности иностранного агрессорного манипуляционного влияния на массовое сознание, после чего часть граждан Украины стала инструментом в гибридной войне Российской Федерации против Украины. Анализируются первые политические мифы, которые предвараляли милитарную стадию войны.

Ключевые слова: война; манипуляция сознанием; политический миф; анонизация; нигилизация; схизмогенез; идентичность.

Struhatskyi Vasyl,

PhD, Associate Professor

AGGRESSIVE TECHNOLOGIC IMPACT ON MASS CONSCIOUSNESS AGAINST THE BACKGROUND OF EAST UKRAINIAN CONFLICT. SETTING THE STAGE AND FIRST MYTHS

The author analyzes the external manipulation of public consciousness of Ukrainian citizens. He shows this effect as an integral part of the war that Russia wages against Ukraine.

The article highlighted preparation of public consciousness at least by part of the Ukrainian. Because of this training they were able to mindlessly adopt anti-ukrainian and anti-state ideas and become an instrument in hands of the aggressor.

The author identifies the following processes preliminary stage of hybrid war to influence the mass consciousness of citizens of Ukraine:

- deintelektualization, weakening of critical function of mind, creativity and mature personality traits. This process operates globally;

- anomization of Ukrainian society with emphasis formation chaos moral, religious and legal norms in the east of Ukraine;

- nihilization of society, which led to protest the attitude of sections of the population to these models, shame regarding involvement in the Ukrainian state, erasing national identity;

- endogenius shizmohenetec political aspirations that through political myth, further weakened the all-identity discourse in the minds of citizens of Ukraine, especially the East.

Also the author singles out the following three vectors preparatory work of political myths that have led Russia for its invasion unimpedimentation:

- exogenous shizmohenetec by creating information particular products kvaziscientific mythological suggestions of Ukraine the idea of her attraction to the Russian "center of civilization";

- defamatory activities against the revolution in 2014 that overthrew the pro-Russian kleptocratic regime of Yanukovich. Russia was created a powerful diversified technological product that covered the Ukrainian revolution in exclusively negative emphasis - as rebellion fascists, nationalists, pervers, etc;

- a commitment of pro-Russian citizens of Ukraine to panic by deliberately disseminated rumors of fictional danger from legions of nationalists who allegedly will punish all dissenters, setting fascist social order in Crimea and the East.

Keywords: war; mind manipulation; political myth; anomization; nihilization; shizmohenetec; identity.

REFERENCES

1. Freud S. (2007), The Ego and the Id. Beyond the Pleasure Principle [transl.], *AST Publishing*, Moscow, 160 p. (rus).
2. Fromm E. (2006), Escape from Freedom. Man for himself Principle [transl.], *AST Publishing*, Moscow, 517 p. (rus).
3. Kara-Murza S. (2005), Manipulation of consciousness, Eksmo Publishing, Moscow, 832 p. (rus).
4. Biletsky Vitaly (2014), Socio-philosophical motives in the works of Jonathan Sweet. Analogies, Bulletin, *Donetsk National University, Series B: Humanities*, № 1/2, p. 385-390 (ukr).
5. Biletsky Vitaly (2015), Jonathan Swift. Publicistics. The philosophical satire and sociopolitical opinions, *Donetsk National University, Series B: Humanities*, № 1/2, p. 332-336 (ukr).
6. Spencer Herbert (1999), Experience in scientific, political and philosophical [transl.], *Modern writer*, Minsk, 1408 p. (rus).
7. Ortega y Gasset Jose (2002), Mass Uprising [transl.], *AST Publishing Ltd*, Moscow, 503 p. (rus).
8. Olshansky D.V. (2002), Mass Psychology, *Peter Publishing*, St. Petersburg, 368 p. (rus).
9. Zimbardo F., Lyayppe M. (2000), Social impact, *Peter Publishing*, St. Petersburg, 448 p. (rus).
10. Biletsky Vitaly (2005), Research prison psychologist, *East Publishing House*, Donetsk, 40 p. (ukr).
11. Biletsky Vitaly (2007), Manifestations of social technologies in the media (for example, non-regional radio stations), *Scientific works of DonDUU «Sociology of management». A series of «Special and Industrial Sociology.» T. VIII. Vol. 3 (80)*. Donetsk State University Management, p. 163-170 (ukr).
12. Szklarska Oksana (2014), Elections in Ukraine: the motives of voters. Internet publication «Perspective» 05.22.2014, available at: <http://ua.racurs.ua/536-vybory-v-ukrayini-chym-motyvuutsya-vyborci1>.
13. Donbass dies eight times faster Galicia, available at: http://censor.net.ua/resonance/2658/donbass_vymiraet_v_vosem_raz_bystree_galichiny_kommentarii.
14. Ecology: children must be saved, available at: <http://www.0624.com.ua/home/actual/4006-ekologiya-detey-nado-spasat>.
15. Ecological crisis as Donbass industrial region of Ukraine, available at: <http://refer.in.ua/major/233/48082/>.
16. Boguslavskaja V.G., Vinichenko O.A., Antonchuk A.V., Rogalskaya A.O. (2010), Donbas National Academy of Civil Engineering and Architecture, Ukraine. Greening as a social process, available at: http://www.rusnauka.com/28_OINXXI_2010/Ecologia/71854.doc.htm.
17. Dodonov R.O. (2016), The conflict in Eastern Ukraine in a mirror of social and philosophical reflection, *Niland LTD Publishing*, Vinnytsia, 246 p. (ukr).
18. Fadeyev V.B., Kobalia D.R. (2015), From differences to schismogenesis: a socio-cultural assumptions Ukrainian crisis, *Report of research 3/2 «Origins and Mick Dean-East conflict»*, Ukrainian Institute of Global Strategies and Adaptation, Kyiv, p. 24-94 (rus).
19. Skvoretz V.O. (2015), Internal prerequisites for the formation of civilization conflict in Ukraine, *Skhid*, 2 (134), Special Issue, February 2015, p. 104 (ukr).
20. Chernysh N., Malanchuk A. (2007), Dynamics identities residents of Lviv and Donetsk: comparative analysis, *Modern Ukraine, Special issue. Lviv-Donetsk: social identity in contemporary Ukraine*, Krytyka Publishing, Kyiv-Lviv p. 90 (ukr).
21. Drotenko V. (2014), Ethno-linguistic split Ukraine into east and west - a myth, *Internet resource «Spilnobachennya»*, available at: <http://spilnotv.com/archives/13926>.
22. Semkiv V., Drul O. (2014), Hear another Donbass, *Internet resource «Zbruch»*, available at: <http://zbruc.eu/node/22554>.
23. Kornilov V. (2011), Donetsk-Krivoy Rog republic: Shoot dream, *Folio Publishing*, Kharkiv, 159 p. (rus).
24. Institute of CIS allows the federalization of Ukraine, *Internet publication «Novosti Newsru.ua»*, available at: <http://newsru.ua/ukraine/~15oct2010/zatul.html>.
25. Congress in Severodonetsk, *Internet publication «Novosti Newsru.ua»*, available at: <http://newsru.ua/ukraine/01mar2008/sjezd.html>.
26. Kuromiya Hiroaki (2015), Understand Donbass, *Dukh i litera*, Kyiv, 142 p. (ukr).
27. Kuromiya Hiroaki (2002), Freedom and Terror in the Donbas. Ukrainian-Russian border, 1870 - 1990 years, available at: <http://1576.ua/books/2563>.
28. Korzhov G. (2006), Regional identity Donbass, *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, № 4, p. 38-51, available at: http://i-soc.com.ua/journal/04_Korzhov.pdf (rus).
29. Pasko I., Pasko Ya., Korzhov G. (2006), Melting pool identity Donbass, *Critique: Journal*, No. 9 (107), p. 2-5 (ukr).
30. Biletsky V.S. (2005), East Ukraine integrative processes in modern state, *East Publishing House*, Donetsk, 28 p., available at: http://www.experts.in.ua/baza/doc/download/ukraine_integration.pdf.
31. Hrytsak Ya.Y. The nation is created from experience spivisnuvannya, available at: http://vgolos.com.ua/articles/yaroslav_grytsak_natsiya_stvoryuietsya_z_dosvidu_spivisnuvannya_101002.html?print.
32. Hrytsak Ya.Y. (2007), The story of two cities: Lviv and Donetsk in Ukraine comparative perspective, *Modern Ukraine, Special issue*, Number 12 (2), p. 90 (ukr).
33. Mikheeva O.K. (2016), How formed Donbass regional identity, *Ukrainian Pravda*, 12 June 2016, available at: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2014/12/11/146063/>.

© Стругацький Василь

Надійшла до редакції 17.06.2016